

Марија Вушковић

Владимир Кривошејев, ВАЉЕВО, НАСТАНАК И РАЗВОЈ ГРАДА,
Parnas book, Ваљево 2012, 221

Књига која је пред читаоцем на један занимљив, сваком разумљив, начин представља урбану историју Ваљева. Ауторов главни и једини јунак је управо сам град, који је у центру друштвених, политичких и војних збивања. Писана тако да уједињује мудрост и стваралачку енергију писца, књига је, стилем којим је стварана, помирила отменост са једноставношћу. Историја града започиње са временом првог познатог помена имена Ваљева, а завршава се 1900. годином када је настао први детаљан урбанистички план овог града.

Град Ваљево континуирано постоји шест векова. Како би употпунио слику историјског развоја овог насеља, В. Кривошејев, анализирајући познате историјске изворе, чини вишевековни историјски пресек у које умеће и трагове ранијег боравка људи у ваљевској котлини. Међутим, тај подухват суочио је аутора са низом тешкоћа, јер су бетон и асфалт неповратно уништили многе археолошке остатке, што је случај и са другим градовима у Србији. Таква небрига према остацима националним прошлости, није спречила писца да истраје у свом подухвату, те је показао да су тло данашњег Ваљева насељавали људи у млађем каменом добу, као и у старом и средњем веку.

Средњи век оставио је за собом многа историјска и културна блага, а са њима и низ нерешивих питања, како за све, тако и за овај колубарски град. Критички и веома прецизно,

Кривошејев анализира однос средњовековних градова Градац – Колубара, што представља изазов како за самог аутора, тако и за читаоца. О старости имена Ваљева, не може се дати научно утемељен одговор, али су занимљиве претпоставке које је писац овог дела изнео и заслужују пажњу научног и лаичког аудиторијума. Јер свако ко се једном бавио “суочавањем” историјских извора (тако малобројних за поједина питања, а тако шкртих с речима) и легенди познато је како је то тешка борба са “духовима”. Ако се томе додају и филолошке анализе, истраживач помисли да се врти у круг и да је истина ипак „тамо негде“. Али писац и истраживач историје Ваљева се на, завидно лак начин, ухватио у коштац са таквим проблемима, и исто тако са њима изборио, не допустивши да на његове закључке утичу разноврсне и фантастичне комбинације о положају средњовековног ваљевског трга.

Следећа, хронолошки одређена, целина посматра развој Ваљева под страном управом. У лето 1458, Ваљево постаје део Смедеревског санџака, односно Београдског пашалука, а касније је постало центар Ваљевске нахије. Током 16. века, војске и ратни сукоби заобилазе ваљевски крај, те град постаје све насељенија трговачка станица. Анализирајући турске пописе и сведочанства која су оставили путописци, аутор нам пружа детаљну слику друштвеног живота ваљевске касабе.

После Пожаревачког мира 1719. године, од турске касабе Ваљево се преображава у европску варошицу. Међутим, разарање града 1737. године поново га је преобликовало у оријентално место. Новодосељено становништво, са граница Црне Горе и Херцеговине, отпочело је нови живот у седам махала. Промене у броју и саставу становништва коју је аутор пружио, омогућава нам да пратимо демографске процесе на овој територији, који су подједнако важни и за историју Србије тог времена.

Велике и судбоносне промене које су захватиле Србију почетком 19. века, одразиле су се и на нове фазе у развоју Ваљева, које постаје место живљења чисто српског становништва. Нововековна историја овог краја највише је позната, и у нашем народу најзаступљеније, кроз деловање устаничких, народних вођа, где је прва асоцијација на породицу Ненадовића. Посебно је интересантан изглед Ваљева који В. Кривошејев успешно реконструише на основу мемоарских белешки Проте Матеје Ненадовића и случајно пронађених археолошких остатака тог времена. Крупни политички догађаји и вешта дипломатија кнеза Милоша обележили су већи период 19. века, а Ваљеву донели урбани развој, који представља континуирану нит, до данашњих дана непрекидану ратним пустошењима и исељавањем становништва. Живот у чаршијама на две обале, од којих је најпознатија она под именом Тешњар, писац тако живописно представља читаоцу, да имамо утисак да

смо ходали том калдрмом књажевског времена. Познато је да је династија Обреновића, током 19. века, највише чинила на плану урбанизације градова, па је и Ваљево захватио нов развојни процес. Године 1855. израђен је план модерног Ваљева у коме се улице секу под правим углом. Те улице и данас постоје, чинећи најужу градско језгро града на Колубари.

У другој половини 19. века, град је добио прву болницу, апотеку, формиран је гарнизон, основана пивара и штедионица, добило је нову зграду основне школе, основана је и Гимназија. Ваљево је добило читаоницу, позориште, штампарију и локални лист. Међу првим, ово српско насеље добило је и електрично осветљење.

Владимир Кривошејев био је, пре пет година, организатор теренских истраживања ваљевског краја, показавши интересовање и жељу да се историјска прошлост овог дела Србије не сме препустити нестајању и заборава. Како историјска правда не даје из своје руке просјацима, него онама у којима царује прегалничка снага, Кривошејев је ту снагу, знање и енергију уложио и у стварање овог дела презентујући грађанима Ваљева историју њиховог града, а самим тим допринео богатству националне историје пруживши јој нова сазнања и закључке о урбанизацији и развоју једног града. Сви градови имају по једно доба људског живота, стварања и разарања, и заслужују да имају написану и своју историју, баш како је то урадио аутор ове књиге.